

УДК: 658:330.33.011

Слецьких С. Я., Петрищева К. Г.

ОЦІНКА СТІЙКОСТІ ТА НАДІЙНОСТІ БАНКІВ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Будь-який суб'єкт господарювання стикається у своїй діяльності із проблемою забезпечення власної фінансової безпеки, особливо у контексті ефективного та раціонального розподілу вільних грошових коштів. Здійснення усіх операцій із грошовими коштами (розрахунки із контрагентами, переведення грошових коштів з одного рахунку на інший, продаж або купівля іноземної валюти тощо) відбувається через поточні рахунки, відкриті в банках. Крім того, тимчасово вільні залишки грошових коштів, які непотрібні найближчим часом для здійснення платежів, можуть використовуватися для отримання прибутку у вигляді відсотка на депозит. Під час кризи зростає кількість неплатоспроможних банків. Отже, у суб'єктів господарювання зростає ризик втрати своїх грошових коштів і можливості проведення розрахунків із контрагентами. На сьогодні оцінка надійності банків здійснюється контролюючими органами та рейтинговими агентствами. У періоди останніх криз високі рейтинги та неможливість передбачити неплатоспроможність, на перший погляд, надійних банків створює гостру необхідність проводити розрахунки з оцінки надійності банків вкладниками-юридичними особами самостійно.

Питання фінансової безпеки розглядали наступні автори: Ареф'єва О.В., Лотоцький М.Я., Полтініна О.П., Амосов О.Ю., Петренко Ю.М., Фучеджи В.І., Тимощенко К.С., Харченко О.С., Могиліна Л.А., Малик О.В. та інші [1–8]. Виконання досліджень в галузі оцінки фінансової стійкості, надійності, ризику банкрутства банків було здійснено наступними авторами: Т. Васильєва, С. Леонов, О. Афанасьєва, В. Вовк, Ю. Дмитрик, Пільгуй С.С., Ковальчук К.Ф., Бабкіна І., Рибалка І.А., Дзюблюк О.В., Михайлюк Р.В., Стефанишина А., Єлісеєва О.К., Бондар В.Д. та іншими, як вітчизняними, так і зарубіжними [9–18].

Незважаючи на чисельні дослідження, що проводяться в галузі фінансової безпеки підприємств, питання розглянуте недостатньо, а саме не розглядається можливість підвищення рівня фінансової безпеки на основі управління вільними грошовими коштами, що може бути досягнутим через визначення надійності банків. Існуючі системи оцінки банківської діяльності мають як переваги, так і недоліки. Визначення прогнозного індикатора кризи, оцінка надійності банків за допомогою рейтингових систем є достатньо суб'єктивними і їх неможливо використовувати стороннім вкладником для оцінки діяльності банку. Отже, для оцінки надійності банку самим вкладником-юридичною особою необхідна така методика, яка буде зрозумілою та доступною для розрахунків, побудована на основі показників відкритої фінансової звітності.

Метою дослідження є розробка заходів щодо забезпечення фінансової безпеки підприємств шляхом вивчення зарубіжних та вітчизняних систем оцінки надійності комерційних банків та визначення рекомендацій для оцінки надійності фінансових установ самим вкладником-юридичною особою.

Основні результати дослідження. На сьогодні існує велика кількість підходів щодо забезпечення фінансової безпеки підприємств. Серед них можна виділити наступні.

Амосов О.Ю. зазначає: «Фінансову безпеку підприємства пропонується розглядати як міру гармонізації в часі і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища, що діють поза межами підприємства» [1].

Петренко Ю.М. у своїй роботі обґрунтовує думку, що «всі ризики і загрози, які впливають на ФБП(фінансова безпека підприємств), залежать від фінансових інтересів стейкхолдерів. Реалізація і втілення зазначених інтересів забезпечується за допомогою вхідних та вихідних потоків ресурсів (в тому числі фінансових), які генеруються на основі КСВ (корпоративна соціальна відповідальність) у процесі діяльності підприємств» [2, с. 8].

Фучеджи В.І вважає, що «що основними напрямками управління фінансовою безпекою є профілактика, запобігання і розпізнавання фінансової кризи, подолання існуючої фінансової кризи та ліквідація її наслідків» [3, с. 6].

Автор Ареф'єва О.В. [4] основними умовами забезпечення фінансової безпеки вважає наступні:

- узгодження фінансових інтересів підприємства з інтересами оточуючого середовища та інтересами персоналу, нівелювання протидії змінам;
- наявність на підприємстві стійкої до загроз фінансової системи, яка спроможна забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, місії і завдань;
- гармонізація фінансових ресурсів задля забезпечення безперервної роботи та використання виробничого потенціалу;
- здійснення фінансових розрахунків згідно з платіжним календарем;
- формування оптимальної структури оборотного та розміру робочого капіталу.

Автор Могиліна Л.А. зауважує, що на сьогодні відсутня методика оцінки рівня економічної безпеки в державі, як потенційної загрози фінансовій безпеці підприємств та пропонує «авторський науково-методичний підхід, згідно з яким інтегральний показник оцінки рівня економічної нестабільності має розраховуватися як сума добутків оцінок складових економічної нестабільності (що являють собою її основні форми прояву) на певні коефіцієнти, що відображають ступінь впливу конкретної складової на фінансову безпеку підприємств» [5, с. 9].

Тимошенко К.С. зазначає, що «удосконалення організаційного забезпечення фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва може ґрунтуватись на використанні теоретичної моделі мережі взаємодій керівних органів, що створена із врахуванням системності самого механізму, з використанням ієрархії завдань його функціонування (змінної у різних конкретно-економічних умовах), розподілом завдань та функцій механізму між керівними органами різних рівнів відповідальності» [6, с. 200–201].

Харченко О.С. розглядає управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств житлово-комунального господарства та вважає, що «...задля підвищення рівня платоспроможності в системі фінансової безпеки житлово-комунальних підприємств буде правильним запропонувати принципний склад системи індикативної оцінки, що включає оцінку організаційно-фінансової діяльності житлово-комунальних організацій власниками об'єктів муніципального ЖКК» [7, с. 153].

Малик О.В. пропонує механізм управління фінансовою безпекою підприємства на основі вирішення наступних завдань [8, с. 168–169]:

- забезпечення ефективної фінансової діяльності підприємства;
- зростання прибутковості та ринкової вартості підприємства;
- забезпечення своєчасного виявлення та усунення загроз і небезпек фінансовій безпеці підприємства;
- забезпечення ефективного управління фінансовими ризиками підприємства.

Забезпечення фінансової безпеки підприємства можливе лише за умови комплексного підходу. У вищенаведених роботах недостатня увага приділяється управлінню вільними грошовими коштами. Отже, основним завданням забезпечення фінансової безпеки підприємства будемо вважати: управління його фінансовими ресурсами та досягнення ліквідності та платоспроможності. Оскільки усі розрахунки із використанням фінансових ресурсів здійснюються через банківську систему, ефективне управління фінансовими ресурсами

можливе тільки, якщо менеджмент підприємства обере надійний банк для розміщення грошових коштів для проведення розрахунків.

Надійність комерційного банку – це можливість вчасно та безперервно виконувати свої функції на будь-якому етапі розвитку та незалежно від факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. З поняттям надійності комерційного банку тісно пов'язані такі поняття як: стабільність та фінансова стійкість фінансової установи. Стабільність визначає можливість сталого економічного розвитку банку, незмінність показників його діяльності (при цьому слід враховувати можливість прояву як негативних так і позитивних тенденцій). Фінансова стійкість комерційного банку – це економічна категорія, яка відображає здатність комерційного банку протистояти загрозам зовнішнього економічного середовища, та виконувати свої функції незалежно від фази економічного циклу. Головна відмінність категорії надійності від фінансової стійкості полягає в тому, що надійність означає ще й гарантію того, що банк виконає свої зобов'язання та функції за будь-яких умов.

Отже, надійний банк має наступні основні характеристики:

- вчасна виплата зобов'язань за залученими депозитами;
- видача коштів з поточних рахунків (вчасна виплата зарплат, пенсій, стипендій, соціальної допомоги);
- проведення безперервної та виваженої політики щодо активних операцій;
- можливість погашати отримані кредити від інших банків.

Основні джерела інформації, на основі яких вкладник може визначити надійність комерційного банку:

- дані рейтингових агентств: вітчизняних («Експерт-Рейтинг», «ІВІ-Рейтинг», «Стандарт-Рейтинг», Національне рейтингове агентство «Рюрик», «Кредит-Рейтинг») та зарубіжних (Moody's, Standard & Poors та Fitch);
- рейтинг стійкості банків від порталу «Мінфін» (за методикою Романа Корнилюка);
- дані фінансової звітності банків на офіційних сайтах;
- звіти аудиторів;
- інформація від самих працівників банку.

Самостійно визначити надійність банків юридична особа може, використовуючи дані фінансової звітності. Аналіз даних фінансової звітності повинен відображати стан фінансових інститутів у їх розвитку, надавати уяву про ефективність їх діяльності, фінансову стійкість ліквідність, ділову активність.

Для визначення рівня надійності комерційних банків існує безліч методик та проводяться численні дослідження щодо їх вдосконалення, а саме: Т. Васильєва, С. Леонов, О. Афанасьєва запропонували метод визначення рівня ризику банкрутства банків на основі прогнозного індикатора кризи [11], В. Вовк, Ю. Дмитрик [12] розглянули методику стресстестування та застосували її до банків України, запропонували власні рекомендації. Існують інші підходи для оцінки надійності банків: CAMELS, PATROL, ORAP, Individual Bank Monitoring Screens та інші [13–19], економічні нормативи діяльності банків [20],

У табл. 1 наведені порівняльні характеристики статистичних моделей раннього попередження, та категорії показників, що використовуються в системах оцінки ризику контролюючими органами та системах раннього попередження [9], а також категорії показників, що використовуються національними та зарубіжними рейтинговими агентствами [24–32]. Відповідно класифікація рейтингових систем оцінки банків буде наступною: рейтингові системи, що використовуються контролюючими органами; системи фінансових коефіцієнтів та порівняльного аналізу груп; системи загальної оцінки банківських ризиків; статистичні моделі (банкрутство / виживання / нестійкість); статистичні моделі (рейтинги / розрахунок зниження рейтингів).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика рейтингових методик оцінки надійності банків

Банківські рейтингові системи, що використовуються контролюючими органами:									
Система/країна	Категорії показників та коефіцієнтів	Якість активів	Платоспроможність	Прибутковість	Ліквідність	Ринковий ризик	Менеджмент та контроль	Загальноекономічні показники	Інші
CAMELS (США)	6	1	1	1	1	1	1	-	-
CAEL (США)	4	5	5	4	5	-	-	-	-
PATROL (Італія)	5	1	1	1	1	-	1	-	-
ORAP (Франція)	6	4	2	3	1	1	3	-	-
Системи фінансових коефіцієнтів та порівняльного аналізу груп:									
Система/країна	Коефіцієнти	Якість активів	Платоспроможність	Прибутковість	Ліквідність	Ринковий ризик	Менеджмент та контроль	Загальноекономічні показники	Інші
Система банківського моніторингу (США)	39 фінансових коефіцієнтів+35ринку капіталів	21	5	5	8	-	-	-	35 ¹
BAKIS (Німеччина)	47	18	1	10	2	16	-	-	-
Система спостереження (Нідерланди)	53	12	5	13	2	-	-	6 ²	15 ³
Системи загальної оцінки банківських ризиків:									
Система/країна	Категорії ризиків	Якість активів	Платоспроможність	Прибутковість	Ліквідність	Ринковий ризик	Менеджмент та контроль	Загальноекономічні показники	Інші
RAST (Нідерланди)	13	1	-	-	1	3	3	-	5 ⁴
RATE (Великобританія)	9	1	1	1	1	1	3	-	1 ⁵
Статистичні моделі (банкрутство / виживання / нестійкість):									
Система/країна	Індикатори	Якість активів	Платоспроможність	Прибутковість	Ліквідність	Ринковий ризик	Менеджмент та контроль	Загальноекономічні показники	Інші
SAABA (Франція)	5 (категорій показників)	1	1	1	1	-	1	-	-
SEER (Федеральна резервна система, США)	11 (коефіцієнтів)	7	1	1	2	-	-	-	-
GMS (Федеральна корпорація страхування вкладів, США)	9 (коефіцієнтів / темпів приросту)	6	2	-	1	-	-	-	-
Bank Calculator – Банківський калькулятор (Міністерство фінансів, США)	10 (показників)	1	1	1	1	-	-	1 ⁶	5 ⁷
Статистичні моделі (рейтинги / розрахунок зниження рейтингів)									
Система/країна	Індикатори	Якість активів	Платоспроможність	Прибутковість	Ліквідність	Ринковий ризик	Менеджмент та контроль	Загальноекономічні показники	Інші
SEER рейтинг (Федеральна резервна система, США)	11	4	1	1	1	-	1 ⁸	-	3 ⁹
SCOR зниження рейтингів (Федеральна корпорація страхування вкладів, США)	12	7	1	1	3	-	-	-	-

Продовження табл. 1

Методики визначення рейтингової оцінки національних рейтингових агентств									
Назва рейтингового агентства	Категорії показників та коефіцієнтів	Якість активів	Платоспроможність	Прибутковість	Ліквідність	Ризик	Менеджмент та контроль	Загальноекономічні показники	Інші
Національне рейтингове агентство «Рюрік»	5	13	-	5	-	-	8	6	5 ¹⁰
ТОВ «Рейтингове агентство «ІВІ-Рейтинг»	7	6 ¹¹	-	5	5	9	3	4	2 ¹²
Рейтингове агентство «Кредит-Рейтинг» (рейтинг надійності банківського вкладу)	4	4	-	2	2	-	-	-	3 ¹³
ТОВ «РА «Експерт-Рейтинг»	6 ¹⁴	11	-	6	7	2	6	-	4 ¹⁵
ТОВ «РА «Стандарт-Рейтинг» (заснована на класичних підходах моделі CAMELS)	6	1	1	1	1	1	1	-	1 ¹⁶
Методики визначення рейтингової оцінки міжнародних рейтингових агентств									
Назва рейтингового агентства	Категорії показників та коефіцієнтів	Якість активів	Платоспроможність (капітал)	Прибутковість	Ліквідність	Ринковий ризик	Менеджмент та контроль	Загальноекономічні показники	Інші
Moody's Investors Service	7	7	5	1	5	8	-	5 ¹⁷	5 ¹⁸
Fitch Rating	7	1	1	1	-	1	1	1 ¹⁹	1 ²⁰
Standard & Poor's ratings services	5	1	2	-	-	1	-	2 ²¹	2 ²²
Інші методики:									
Рейтинг стійкості банків за методикою від порталу «Мінфін»	4	-	1	1	1	-	-	-	3 ²³

*Джерело: [9] доповнено на основі даних джерел [24; 25; 26; 27; 28; 29; 30; 31; 32]

¹ Коефіцієнти спостереження за ринком капіталів, що відносяться до торгової діяльності.

² Макроекономічні показники - приріст ВВП, приріст обсягу промислової продукції, рівень безробіття, курс євро/долар, банкрутства у попередні 12 місяців, спред доходу за 10-тирічними облигаціями уряду за ставкою Єврібор – 3 місяці.

³ Коефіцієнти спостереження за ринком капіталів, зовнішні рейтинги, доля ринку.

⁴ Операційні, стратегічні, правові ризики та ризики репутації, інформаційних технологій.

⁵ Ризик бізнесу – аналіз оточуючого середовища бізнесу в контексті загального банківського бізнесу.

⁶ Рівень безробіття регіону/країни – зміна за два роки.

⁷ Вік статуту банку, попередній рейтинг CAMELS 3,4 або 5, розмір банку та два показники для зміни регуляторного режиму.

⁸ Попередній рейтинг менеджменту.

⁹ Бали за Єдиною системою наглядового моніторингу банків (UBSS) за приріст активів, композитний рейтинг UBSS, присвоєний раніше CAMELS рейтинг.

¹⁰ Аналіз власного капіталу банку, якість зобов'язань банку, характеристика емісії облигацій банку та фінансовий аналіз випуску облигацій, рівень виконання економічних лімітів та нормативів, оцінка управління ризиками банку.

¹¹ Максимальна увага приділяється кредитно-інвестиційному портфелю.

¹² Аналіз зобов'язань, власного капіталу.

¹³ Аналіз структури, концентрації та стабільності ресурсної бази, ступінь вразливості банку до виникнення несприятливих економічних або політичних факторів, наявність підтримки та можливість залучення ресурсів.

¹⁴ При аналізі деяких показників враховуються середні значення по галузі.

¹⁵ Аналіз адекватності капіталу, відносини банку з акціонерами, частка ринку й конкурентне середовище, відносини з владою.

¹⁶ «Сплячі критерії» (відносини з банківським регулятором, Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, Держфінмоніторингом, відносини між ключовими акціонерами банку, наявність конфліктів між ними, збої в системах контролю за прийняттям управлінських і «торгових» рішень тощо, можуть доповнюватись) оцінюються лише в тому випадку, якщо по ним відзначені негативні прояви.

Вивчення основних характеристик методів визначення рівня надійності комерційних банків показує, що вони мають як переваги, так і недоліки, які мають бути враховані для визначення надійності банків юридичними особами. Головними недоліками в розглянутих системах є наступні елементи: використання інформації на базі інспекційних перевірок на місцях, суб'єктивне визначення вагових коефіцієнтів в деяких методиках при обчисленні узагальнюючого коефіцієнта, відсутність елементів прогнозування, тобто визначення тільки поточного стану банку, деякі показники дублюють один одного. У методиках, що засновані на розрахунках фінансових коефіцієнтів (Система банківського моніторингу (США) використовується 39 фінансових коефіцієнтів +35 ринку капіталів, ВАКІS (Німеччина) заснована на розрахунку 47 коефіцієнтів, Система спостереження (Нідерланди) – 53 коефіцієнта) головним недоліком є складність розрахунків, що призводить до збільшення часу на проведення оцінки надійності фінансової установи. Крім того, криза 2007–2008 років, коли неплатоспроможними виявилися банки з досить високими рейтингами, є доказом необхідності перегляду методик визначення надійності банків.

Як зазначає автор Лапко О.С.[23], рейтингові агентства стали відігравати ключову роль у функціонуванні світових фінансових ринків, але в останні роки їх діяльність піддається інтенсивній критиці через неможливість передбачити банкрутство Lehman Brothers та світову фінансову кризу. Крім того, той факт, що агентство отримує доходи від компанії, якій надає рейтинг, надає додаткові послуги призводить до асиметрії інформації та до завищення рейтингів, що доводить необхідність незалежної оцінки фінансових інститутів самим інвестором, вкладником коштів.

На основі вищевикладеного матеріалу можна навести наступні рекомендації щодо оцінки банків вкладниками-підприємствами:

- врахування розміру відсоткових ставок при розміщенні коштів (занадто високий її розмір свідчить про нестачу ресурсів, низьку ліквідність фінансової установи);
- врахування якості менеджменту та кваліфікації персоналу;
- якість обслуговування;
- близькість відділень;
- можливість отримання документів (виписок, платіжних доручень);
- якість розрахунково-касового обслуговування;
- якість роботи в системі «Клієнт-банк» (особлива увага приділяється швидкості проведення платежів);
- проведення оцінки банку за певним набором коефіцієнтів;
- об'ємність прогнозного характеру оцінки;
- визначення загального враження про банк;
- врахування при оцінці діяльності банку загальноекономічних показників.

Звідси, основні принципи, на яких повинна базуватися оцінка надійності банку вкладником:

- простота розрахунків;
- інформативність;
- прогнозний характер аналізу;
- проведення аналізу постійно, на кожен звітну дату.

ВИСНОВКИ

Отже, аналіз останніх досліджень в галузі фінансової безпеки підприємств показує, що недостатня увага приділяється управлінню вільними грошовими коштами. Одним із інструментів забезпечення фінансової безпеки підприємств на основі управління вільними грошовими коштами є оцінка надійності комерційних банків, в яких вони будуть розміщені. Основними принципами, на яких повинна базуватися оцінка надійності банку вкладником є:

- простота розрахунків,
- інформативність,
- прогнозний характер аналізу,
- проведення аналізу постійно, на кожну звітну дату.

Аналіз сучасних методик оцінки надійності комерційних банків показує, що вони не можуть бути використаними вкладниками самостійно, тому питання розробки такої методики є перспективою подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Амосов О.Ю. Фінансова безпека підприємства в сучасних економічних умовах: сучасний теоретичний аспект / О.Ю. Амосов // Проблеми економіки. – 2011. – № 4. – С. 76–80.
2. Петренко Ю.М. Фінансова безпека підприємств на основі розвитку принципів корпоративного управління: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Ю.М. Петренко. – Суми : Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України», 2013. – 22 с.
3. Фучеджи В.І. Управління фінансовою безпекою суб'єктів підприємництва України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / В.І. Фучеджи. – Одеса, Одеський національний економічний університет, 2014. – 22 с.
4. Ареф'єва О.В. Фінансова безпека підприємства: методичні особливості забезпечення / О.В. Ареф'єва // Науковий вісник НЛТУ України. – 2015. – Вип 25.3. – С. 187–192.
5. Могиліна Л.А. Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Л.А. Могиліна. – Суми, Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України», 2015. – 21 с.
6. Тимоценко К.С. Фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єктів підприємництва : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Тимоценко Каріне Сасунівна / Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. – Дніпропетровськ, 2015. – 310 с.
7. Харченко О.С. Управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств : дис. ... канд. екон. наук : 08.0.08 / Харченко Олександр Сергійович / ПВНЗ «Європейський університет». – Київ, 2015. – 252 с.
8. Малік О.В. Формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / Малік Ольга Володимирівна / Хмельницький національний університет. – Хмельницький, 2015. – 263 с.
9. Ranjana Sahajwala, Paul Van den Bergh. Supervisory Risk Assessment and Early Warning Systems. BASEL COMMITTEE ON BANKING SUPERVISION WORKING PAPERS, No. 4 - December 2000.
10. Frank Packer, Nikola Tarashev Rating methodologies for banks. BIS Quarterly Review, June 2011.
11. Васильєва Т. Діагностика банківських криз на основі розрахунку прогнозного індикатора кризи / Т. Васильєва, С. Леонов, О. Афанасьєва // Вісник НБУ. – 2013 – №11 – С. 22–28.
12. Вовк В. Діагностування кризи з боку центральних банків: зарубіжний та вітчизняний досвід / В. Вовк, Ю. Дмитрик // Вісник НБУ. – 2013. – №3. – С. 20–25.
13. Пільгуй С.С. Методи аналізу та управління фінансовою стійкістю банку: зарубіжний досвід та сучасний стан в Україні / С.С. Пільгуй, К.Ф. Ковальчук // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ. Серія: Економічні науки. – 2014. – №6. – С. 92–103.
14. Бабкіна І. Досвід зарубіжних країн щодо рейтингової оцінки діяльності банків / І. Бабкіна // Вісник НБУ. – 2010. – №12. – С. 31–33.

15. Рибалка І.А. Прогнозування фінансових показників діяльності банку за допомогою методу експоненційного згладжування з метою попередження банкрутства / І.А. Рибалка // Молодий вчений. – 2015. – 31(16). – С. 50–53.
16. Стефанишина А. Характеристика та аналіз методик оцінювання стійкості банків України та зарубіжжя / А. Стефанишина // Вісник НБУ. – 2010. – № 11. – С. 62–66.
17. Єлісеєва О.К. Методологічні аспекти рейтингового оцінювання діяльності комерційних банків України / О.К. Єлісеєва, В.Д. Бондар // Статистика України. – 2012. – №1. – С. 49–53.
18. Дзюблюк О.В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: [моногр.] / О.В. Дзюблюк, Р.В. Михайлюк [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_yukladachiv/Факультет%20ББ/банківської%20справи/Дзюблюк%20О.В./book/fnansova_stiuk_bankiv_dzublyck.pdf
19. Постанова Правління НБУ № 171 від 08.05.2002 Положення про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS.
20. Постанова № 368 від 28.08.2001 Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні.
21. Краснова І.В. Основні підходи до оцінювання надійності банку / І.В. Краснова, К.В. Мстоян // Фінанси, облік і аудит. – 2013. – Випуск 1(21). – С. 93–101.
22. Шпаковська Н.І. Методичний підхід до оцінки фінансової стійкості банків / Н.І. Шпаковська // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2013. – №3. – С. 100–105.
23. Лапко О.С. Рейтингові агентства в сучасній фінансовій системі / О. С. Лапко // Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи України: Тези доповідей учасників II науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених / Університет банківської справи Національного банку України (м.Київ). – К., 2012 – 248 с. – Бібліогр. :с. 58–60.
24. Методика оцінки банків Національного рейтингового агентства «Рюрик» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://rurik.com.ua/rating-principles/methodology.html>.
25. Методика оцінки банків ТОВ «Рейтингове агентство «IBI- Рейтинг» » [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://ibi.com.ua/RU/pravila-ta-reguljuvannja-upravlinnya-rejtinguvannjam-metodologiya/>.
26. Методика оцінки надійності банківського вкладу ТОВ Рейтингове агентство «Кредит-Рейтинг» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.credit-rating.ua/ru/about-rating/purpose/4627/>.
27. Методика оцінки банків від ТОВ «РА «Експерт-Рейтинг» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.expert-rating.com/rus/metodologiya/>.
28. Методика оцінки банків від ТОВ «РА «Стандарт-Рейтинг» [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://standard-rating.biz/rus/products_methods/.
29. Методика оцінки стійкості банків від порталу «Мінфін» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://minfin.com.ua/banks/rating/method/>.
30. Методика оцінки банків від Moody's Investors Service [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://www.moody.com/research/Banks--PBC_186998.
31. Методика оцінки банків від Fitch Rating [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.fitchratings.ru/ru/>.
32. Методика оцінки банків від Standard & Poor's ratings services [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.spratings.com/en_US/understanding-ratings#fourthPage.